

Tudományos információk a magyarországi kutatók számára

BROOKS, Sam

Sam Brooks: Hungarian research and scholarly information c. tanulmányát Hegyközi Ilona fordította.

Most, amikor – főleg a világhálónak köszönhetően – egyre több információhoz lehet hozzáférni, a tudományos dokumentumok értékes információtartalmának felderítése meglehetősen próbára teszi a könyvtárakat és a kutatókat. Az EBSCOhost adatbázisai ezt a terhet veszik le a vállukról azzal, hogy igényes tudományos-műszaki-orvostudományi (STM) és a nem egzakt tudományok körébe tartozó dokumentumokat szolgáltatnak számukra. A Magyarországon minden felsőoktatási intézményben elérhető EBSCO adatbázisok nemcsak a világ legnagyobb presztízzsel rendelkező folyóiratait bocsátják rendelkezésre, hanem olyan indexelési és szoftver-funkciókat is tartalmaznak, amelyek a végfelhasználók kezébe hatékony eszközöket adnak ahhoz, hogy pontosan a nekik szükséges információkhoz juthassanak hozzá. A cikk részletesen bemutatja a szolgáltatott tartalmat, az indexelést és a referátumokat érintő fejlesztéseket, a csatolási funkciókat és az adatbázisok hatékony keresési megoldásait. Aki maximálisan kihasználja a lehető-

ségeket, annak a számára ezek a források nemcsak a leglényegesebb tudományos folyóiratok tartalmát szolgáltatják, hanem olyan értéknövelt forrásokhoz is hozzájuthat, amelyeknek köszönhetően az EBSCOhost és adatbázisai az egyetemi könyvtárakban egyrészt alapvető információforrások, másrészt a könyvtári források integrálásának legfontosabb eszközei lettek.

Academic Search Premier (ASP)

Miközben az információk egyre bővülő köre érhető el a magyar felsőoktatás számára, egyre magasabb színvonalú a tartalom is, és egyre korszerűbbek az elérés eszközei. Az EBSCO Publishing, amely a világ vezető teljes szövegű adatbázis-szolgáltatója, a magyar kutatók számára a nekik szükséges lektorált és egyéb tudományos dokumentumok jelentős részét rendelkezésre bocsátja. Az EBSCOhost adatbázisai révén ezek a használók nagyon sokat felfedezhetnek és használatba vehetnek a legnevesebb

(és máshogy hozzáférhetetlen) információs források közül.

Bár az információtartalmat több, egyedi adatbázisban is el lehet érni, a világ felsőoktatási intézményeiben az *Academic Search Premier* (ASP) interdiszciplináris, teljes szövegű adatbázist tartják a kutatás alapvető eszközének. E cikk írásakor, 2003 novemberében az ASP 7700 folyóiratot indexel és referál, és közülük közel 4000-nek a teljes szövegét szolgáltatja. Ami a benne szereplő teljes szövegű tudományos forrásokat illeti, az ASP messze a legnagyobb ilyen gyűjtemény a világon, de voltaképpen a benne szereplő források *minősége* miatt múlja felül ez az adatbázis a többi hasonló vállalkozást. Ez áll mind a „kemény” (STM), mind a „puha” tudományokra. Az 1. táblázat azokat a folyóiratokat sorolja fel, amelyekre legtöbbször hivatkoznak (az ISI 2000. évi statisztikája szerint), és azt mutatja be, hogy ezek a folyóiratok milyen módon érhetőek el az ASP-ben egy másik adatbázissal, a ProQuest Research Library-val (PQRL) összehasonlítva.

He-lye-zés	A folyóirat neve	ISI hivatko-zások 2000-ben	ASP keres-hető hivatko-zások	ASP referá-tumok és indexek	ASP teljes szöveg	PQRL keres-hető hivatko-zások	PQRL referá-tumok és indexek	PQRL teljes szöveg
1	Journal of Biological Chemistry	344,256	IGEN	IGEN	NEM	NEM	NEM	NEM
2	Nature	306,184	IGEN	IGEN	IGEN	NEM	IGEN	NEM
3	Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America	302,228	IGEN	IGEN	NEM	NEM	NEM	NEM
4	Science	274,443	IGEN	IGEN	IGEN	NEM	IGEN	IGEN

a táblázat folytatódik

1. táblázat
A legtöbb hivatkozást kapott folyóiratok

a táblázat folytatása

He-lye-zés	A folyóirat neve	ISI hivatko-zások 2000-ben	ASP keres-hető hivatko-zások	ASP referá-tumok és indexek	ASP teljes szöveg	PQRL keres-hető hivatko-zások	PQRL referá-tumok és indexek	PQRL teljes szöveg
5	Journal of the American Chemical Society	188,117	IGEN	IGEN	NEM	NEM	NEM	NEM
6	Physical Review Letters	174,223	NEM	NEM	NEM	NEM	NEM	NEM
7	Cell	153,747	IGEN	IGEN	NEM	NEM	NEM	NEM
8	Physical Review B	150,701	NEM	NEM	NEM	NEM	NEM	NEM
9	New England Journal of Medicine	135,613	IGEN	IGEN	NEM	NEM	IGEN	NEM
10	Journal of Chemical Physics	128,504	IGEN	IGEN	IGEN	NEM	NEM	NEM
11	The Lancet	113,804	IGEN	IGEN	IGEN	NEM	IGEN	IGEN
12	Journal of Immunology	97,347	NEM	NEM	NEM	NEM	NEM	NEM
13	Biochemistry - U.S.	95,284	IGEN	IGEN	NEM	NEM	NEM	NEM
14	Cancer Research	92,411	NEM	NEM	NEM	NEM	NEM	NEM
15	Circulation	88,410	NEM	NEM	NEM	NEM	NEM	NEM
16	Journal of Geophysical Research	80,663	NEM	NEM	NEM	NEM	NEM	NEM
17	Astrophysical Journal	80,530	NEM	NEM	NEM	NEM	NEM	NEM
18	Blood	80,263	NEM	NEM	NEM	NEM	NEM	NEM
19	Journal of Clinical Investigation	80,103	IGEN	IGEN	IGEN	NEM	NEM	NEM
20	EMBO Journal	77,689	IGEN	IGEN	IGEN	NEM	NEM	NEM
21	Applied Physics Letters	75,808	IGEN	IGEN	IGEN	NEM	NEM	NEM
22	Journal of Cell Biology	74,455	NEM	IGEN	NEM	NEM	NEM	NEM
23	JAMA (Journal of the American Medical Association)	69,197	IGEN	IGEN	NEM	NEM	IGEN	IGEN
24	Journal of Applied Physics	67,330	IGEN	IGEN	IGEN	NEM	NEM	NEM
25	Journal of Experimental Medicine	66,984	NEM	NEM	NEM	NEM	NEM	NEM

Kereshető hivatkozások

Az 1. táblázat csak egy töredékét tartalmazza az ASP-ben szereplő fontosabb folyóiratoknak, és betekintést ad az egyik olyan funkcióba, amelyeket az EBSCO beépített adatbázisaiba. A kereshető hivatkozások (searchable citations) segítségével a használók további információkról szerezhetnek tudomást egy-egy őket érdeklő cikkhez kapcsolódva. Ez a funkció, amely az angolban 'reference browsing', 'reference chasing', vagy 'reference linking' elnevezéssel is szerepel, a használókat közvetlenül elvezeti az adott cikktől az annak a hivatkozásaiban szereplő cikkekhez. Sőt, a használó egy bizonyos cikktől közvetlen csatolással eljuthat az adatbázisban olyan cikkekhez is, amelyek erre az eredeti cikkre hivatkoznak. Az ilyen típusú csatolások alapelve az, hogy ha egy bizonyos cikk érdekes a kutató számára, akkor az abban a cikkben idézett cikkek, illetve azok a cikkek, amelyek az illető cikkre hivatkoznak, szintén értékesek lehetnek. Ezt a funkciót már régóta az ISI Web of Science szolgáltatásával társítják, amely jóval drágább termék, de most már az EBSCO egyes adatbázisaiban is rendelkezésre áll, nem csak az ASP-ben, hanem a világ legnagyobb teljes szövegű üzleti adatbázisában, a *Business Source Premier*-ben (BSP) is. „2003-ban az EBSCO-n kívül az aggregátorok teljes szövegű adatbázisai nem tartalmazzak csatolásokat a cikkekben szereplő hivatkozásoktól, tehát nem rendelkeznek a *reference linking*-nek nevezett funkcióval” [1, p. 47].

Lektorált folyóiratok

A tudományos jellegű teljes szövegű adatbázisok minőségét többek között az jelzi, hogy hány lektorált folyóirat szerepel bennük. A *Journal of Academic Librarianship* 2001. júliusi számában a „Integration of information resources and collection development strategy” (Az információs forrá-

sok és a gyűjteményfejlesztési stratégia integrálása) című cikk leszögezi „Az adatbázisokban szereplő tudományos dokumentumok minőségét egyszerűen kimutatja az, hogy milyen mennyiségben szerepel bennük lektorok vagy bírálók által átnézett tartalom. Bár nem a teljes tudományos tartalom van lektorálva, ez a szempont jó kiindulást jelenthet, amikor meghatározzuk egy-egy tudományos referenzforrás hitelességét” [2, p. 317]. A lektorált tartalom jelentős aránya az EBSCOhost adatbázisaiban hatalmas értéket képvisel a magyar egyetemek számára, amelyek ezekhez a gyűjteményekhez korlátlanul hozzáférhetnek. E cikk írásakor az ASP több, mint 6550 lektorált folyóirat indexét és referátumait tartalmazza, köztük több, mint 3100 folyóirat teljes szövegét, így az aggregált teljes szövegű adatbázisok közül a lektorált tartalom messze legnagyobb gyűjteménye itt áll rendelkezésre.

Aktív teljes szöveg

Az aggregált adatbázisokban szereplő teljes szövegnek egy másik fontos megkülönböztető jegye, hogy a forgalmazó által felsorolt címek 'aktívak'-e (azaz a teljes szöveg folyamatosan hozzáférhető-e), 'természetes ok miatt lezárultak' (azaz kiadásuk megszűnt vagy elnevezésük megváltozott), vagy 'nem természetes ok miatt zárultak le' (azaz a folyóirat még megjelenik, de a teljes szöveget már nem teszi be az illető adatbázisba). A következő ábra az EBSCOhost legfontosabb interdiszciplináris adatbázisait (*Academic Search Elite* és *Academic Search Premier*) a versenytársakkal együtt ábrázolja, mind a szolgáltatott teljes szövegű lektorált címek számát, mind az 'aktív' teljes szövegű lektorált folyóiratok számát kimutatva.

2. ábra

Az aktív, teljes szövegű (TSZ), lektorált folyóiratok összehasonlítása

(D) Total Active FT, Peer-Reviewed Journals [A-(B+C)= D]				
(C) Ceased Naturally or Changed Names:(FT, Peer-Reviewed Journals)				
(B) Unnaturally Halted FT, Peer-Reviewed Journals				
(A) Total # of FT, Peer-Reviewed Journals				
Academic Search Elite (ASE)	1,281	10	82	1,189
Academic Search Premier (ASP)	3,054	15	199	2,840
Expanded Academic ASAP	1,059	189	52	818
ProQuest Research Library	915	171	47	697

* Figures as of August 7th, 2003

[NOTE: PQRL classifies Highlights for Children, Marine Corps Gazette, etc. as peer reviewed]

[NOTE: Gale classifies THIS Magazine, IDEA Health & Fitness Source, etc. as peer reviewed]

(D) Összes aktív, TSZ, lektorált folyóirat

$$[A-(B+C) = D]$$

(C) Természetes ok miatt abbamaradt vagy nevet változtatott (TSZ, lektorált folyóiratok)

(B) Nem természetes ok miatt abbamaradt TSZ, lektorált folyóiratok

(A) Összes TSZ, lektorált folyóirat Adatbázis (ASE, ASP, EAA, PQRL)

* a szám adatok 2003. augusztus 7-re vonatkoznak

Megjegyzés: a PQRL a Highlights for Children, a Marine Corps Gazette stb. címeiket lektorálnak minősíti

Megjegyzés: a Gale a THIS Magazine, az IDEA Health and Fitness Source stb. címeiket lektorálnak minősíti (t.i. az Expanded Academic ASAP a Gale terméke – a ford. megj.)

Az ASP-ben a teljes szövegű PDF formátumú cikkek igen jelentős arányban szerepelnek a biológia, a kémia, a számítógép-tudomány, a pedagógia, a mérnöki tudományok, a környezetvédelem, a történelem, az orvostudomány, a filozófia, a fizika, a politikatudomány, a pszichológia és pszichiátria, a vallás és a teológia, a szociológia és a szociális munka területén. Az ASP-ben szereplő tudományos teljes szövegű folyóiratok összességét mint a világ legnagyobb gyűjteményét tartják számon mind a kemény, mind a puha tudományokban. Ahogy a *Tudományos és Műszaki Tájékoztató* című folyóirat cikkében is szerepel „Az ASP – a kemény tudományok részarányának bővítésével a tartalomban – jelenleg évente több mint egymillió dollár értékű nyomtatott periodikum-előfizetést képvisel. Más szóval: ha egy könyvtár elő szeretné fizetni az ASP-ben teljes szöveggel elérhető összes folyóiratot, annak a költsége évente az egymillió dollárt is meghaladná. És számos érintett folyóirat 1975-ig visszamenőleg is megtalálható az adatbázisban.” [3, p. 365].

Átfedések a vezető bibliográfiai adatbázisokkal

Az ASP minősége az STM dokumentumokat tekintve nyilvánvalóvá válik számunkra, ha azoknak az adatbázisban szereplő teljes szövegű címeknek a számához viszonyítjuk, amelyeket a legnépszerűbb természettudományi tematikus indexek feltárnak. Ugyanez érvényes az ASP-ben szereplő teljes szövegek és a nem egzakt tudományok neves másodlagos adatbázisainak viszonyára is. A következő ábrák erre világítanak rá.

3., 4., 5. ábra

3. ábra

Az aktív, teljes szövegű folyóiratok átfedése a vezető STM adatbázisokkal

	ISI Science Citation Index	Biological Abstracts	Chemical Abstracts	E.I. Compendex	Inspec	MEDLINE
Academic Search Premier (ASP)	989	510	169	219	417	1,337
ProQuest Research Library	152	71	15	44	122	588
Expanded Academic ASAP	145	78	7	36	118	611

(Ezek az adatok az STM folyóiratok előfordulását illusztrálják az egyes teljes szövegű adatbázisokban)

* a számadatok 2003. november 11-re vonatkoznak

4. ábra

Az aktív, teljes szövegű folyóiratok átfedése a vezető társadalomtudományi adatbázisokkal

	ISI Social Science Citation Index	ERIC	PsycINFO	Sociological Abstracts
Academic Search Premier (ASP)	532	469	731	746
ProQuest Research Library	273	286	293	276
Expanded Academic ASAP	260	262	321	283

(Ezek az adatok a társadalomtudományi folyóiratok előfordulását illusztrálják az egyes teljes szövegű adatbázisokban)

* a számadatok 2003. november 11-re vonatkoznak

5. ábra

Az aktív, teljes szövegű folyóiratok átfedése a vezető humán tudományi adatbázisokkal

	ISI Arts & Humanities Citation Index	ATLA	Historical Abstracts	MLA International Bibliography	RILM Abstracts of Music Literature
Academic Search Premier (ASP)	264	243	366	360	374
ProQuest Research Library	160	174	236	210	266
Expanded Academic ASAP	166	163	203	223	236

(Ezek az adatok a humán tudományok folyóiratok előfordulását illusztrálják az egyes teljes szövegű adatbázisokban)

* a számadatok 2003. november 11-re vonatkoznak

Egyedi címek az ASP-ben

Míg az említett népszerű másodlagos adatbázisokban feltárt számos folyóiratnak az EBSCO a teljes szövegét szolgáltatja, az *Academic Search Premier*-ben szereplő teljes szövegű, lektorált folyóiratok többsége (teljes szöveggel) nem hozzáférhető más adatbázisból. Szinte minden tudományágban számos példát találunk a csak az EBSCO által szolgáltatott, egyedi címekre. Az alábbiakban néhány tudományágot sorolunk fel, és az illető területek teljes szövegű egyedi folyóiratainak jegyzékéből közlünk részleteket.

Biológia: *Annals of Human Biology, Annual Review of Biochemistry, Archives of Physiology & Biochemistry, Cellular Microbiology, Critical Reviews in Biochemistry & Molecular Biology, DNA & Cell Biology, European Journal of Biochemistry, European Journal of Human Genetics, Genes to Cells, Journal of Applied Microbiology, Journal of Biological Systems, Journal of Evolutionary Biology, Nature, Preparative Biochemistry & Biotechnology,* etc.

Csillagászat és asztrofizika: *Annual Review of Astronomy & Astrophysics, Astronomical & Astrophysical Transactions, Astronomy Letters, Astrophysics & Space Physics Reviews, International Journal of Modern Physics D: Gravitation, Monthly Notices of the Royal Astronomical Society,* etc.

Fizika: *Acoustical Physics, Advances in Physics, Applied Physics Letters, Chaos, Contemporary Physics, Doklady Physics, International Journal of Modern Physics E: Nuclear Physics, Journal of Applied Physics, Journal of Chemical Physics, Journal of Experimental & Theoretical Physics, Low Temperature Physics, Modern Physics Letters A, Modern Physics Letters B, Molecular Physics, Physics of Plasmas,* etc.

Geológia: *Annual Review of Earth & Planetary Sciences, Environmental Geosciences, Geology Today, Norwegian Journal of Geology, South African Journal of Geology,* etc.

Kémia: *Annual Review of Physical Chemistry, Communications Series B Chemistry & Chemical Engineering, Critical Reviews in Analytical Chemistry, International Journal of Environmental Analytical Chemistry, International Reviews in Physical Chemistry, Journal of Automated Methods & Management in Chemistry, Journal of Carbohydrate Chemistry, Journal of Macromolecular Science: Pure & Applied Chemistry, Journal of Theoretical & Computational Chemistry, Research on Chemical Intermediates,* etc.

Matematika: *Acta Mathematica Sinica, Advances in Geometry, Applied Mathematics & Optimization, Archive for Mathematical Logic, Communications in Algebra, Communications in Contemporary Mathematics, Communications Series A1 Mathematics & Statistics, International Journal of Algebra & Computation, International Journal of Computational Geometry & Applications, International Journal of Mathematics, Journal of Algebra & Its Applications, Journal of Computational Mathematics, Journal of Geometry, Journal of Mathematical Logic, Journal of Numerical Mathematics, Journal of the European Mathematical Society, Mathematical Intelligencer, SIAM Journal on Applied Mathematics, SIAM Journal on Mathematical Analysis, Studies in Applied Mathematics,* etc.

Műszaki tudományok: *Acta Mechanica, Chinese Journal of Mechanical Engineering, European Journal of Engineering Education, IEE Proceedings – Optoelectronics, International Journal of Electrical Engineering Education, International Journal of Mechanical Engineering Education, Journal of Architectural Engineering, Journal of Construction Engineering & Management, Journal of Energy Engineering, Journal of Engineering Design, Journal of Engineering Mechanics, Journal of Environmental Engineering, Journal of Geotechnical & Geoenvironmental Engineering, Journal of Hydraulic Engineering, Journal of Irrigation & Drainage Engineering, Journal of Management in Engineering, Journal of Materials in Civil Engine-*

ering, *Journal of Structural Engineering*, *Journal of Transportation Engineering*, *Proceedings of the Institution of Mechanical Engineers*, etc.

Mezőgazdaság: *Archives of Agronomy & Soil Science*, *Communications in Soil Science & Plant Analysis*, *European Journal of Soil Science*, *Food & Agricultural Immunology*, *Journal of Agronomy & Crop Science*, etc.

Számítógép-tudomány: *IEE Proceedings – Computers & Digital Techniques*, *International Journal of Computational Engineering Science*, *International Journal of Computational Intelligence & Application*, *International Journal of Foundations of Computer Science*, *International Journal of Image & Graphics*, *International Journal of Software Engineering & Knowledge Engineering*, *Journal of Computer Security*, *Neural Computation*, *SIAM Journal on Computing*, *Theory of Computing Systems*, etc.

Az adatbázisok visszamenőleges bővítése

Mindezek mellett az EBSCO-nál az aggregált adatbázisok szolgáltatói közül a legnagyobb vállalkozás van folyamatban a retrospektív adatbevitel területén. „Az EBSCO erőteljesen és szisztematikusan bővíti az újonnan felvett címek körét és a korábbi évek anyagát az *Academic Search* és a *Business Source* adatbázisoknak mind az *Elite*, mind a *Premier* változatában” [4, p. 7]. Elsőként a *Business Source Premier* adatbázisban kerül erre sor, amely ma már azal büszkélkedhet, hogy archív anyaga egészen az 1800-as évek végéig visszanyúlik. Különböző rangsorolási vizsgálatok, az ISI-féle impakt faktor, a használok megkérdése és más módszerek segítségével az EBSCO meghatározta azoknak a legfontosabb üzleti folyóiratoknak a körét, amelyekkel bővíteni kívánja archív anyagát. Néhány példa azokra a címekre, amelyek rendkívül hosszú időszakra visszamenőleg szerepelnek az adatbázisban (sok

esetben egészen az illető folyóirat első megjelent számáig): *Academy of Management Journal* (1958); *Accounting Review* (1926); *Administrative Science Quarterly* (1956); *American Economic Review* (1911); *California Management Review* (1958); *Economica* (1921); *Harvard Business Review* (1922); *Industrial & Labor Relations Review* (1947); *International Journal of Production Research* (1961); *Journal of Accounting Research* (1963); *Journal of Finance* (1946); *Journal of Industrial Economics* (1952); *Journal of Marketing* (1936); *Journal of Marketing Research – JMR* (1964); *Journal of Risk & Insurance* (1933); *Labor Law Journal* (1949); *Management Science* (1954); *Operations Research* (1952); *Quarterly Journal of Economics* (1886); *Review of Economics & Statistics* (1918) és mások. Bár a projektbe azóta az eredeti elképzeléshez képest sok más folyóirat is bekerült, érdemes elolvasni az induló projektről szóló ismertetést a *Library Journal* 2001. május 15-i számában; a cikk címe „EBSCO greatly expanding business journal back files” (Az EBSCO jelentősen bővíti az üzleti folyóiratok korábbi anyagát az adatbázisokban) [5, p. 29].

Csatolási funkciók

Az EBSCOhost csatolási lehetőségeinek köszönhetően az előfizető felsőoktatási intézmények számára mintegy összeadódnak az ASP és a BSP közötti kapcsolódások és a korábban említett másodlagos indexek értékes szolgáltatásai. Az említett szakterületi adatbázisok mindegyike és számos egyéb adatbázis hozzáférhető az EBSCOhost-on keresztül.

EBSCO SmartLinks

Az EBSCO SmartLinks funkcióját működésbe helyezve (amely az EBSCOhost szolgáltatásainak részét képezi) az előfizető egyetemeken használói ezeknek a bibliográfiai adatbázisoknak bármelyikében

(pl. *PsycINFO*, *MEDLINE*, *Inspec*, stb.) keresést végezhetnek, és az egyes cikkek bibliográfiai adataitól közvetlenül kapcsolódhatnak az adott cikkek teljes szövegéhez, ha azok az ASP-ben vagy a BSP-ben rendelkezésre állnak. Erről az eljárásról írta a *Computers in Libraries*, hogy „Az EBSCO *SmartLinks* révén a használók számára lehetővé vált, hogy valamely, az EBSCOhost által szolgáltatott saját vagy másodlagos adatbázis találati listájában szereplő hivatkozástól zökkenőmentesen elérhessék a vonatkozó teljes szöveget, amely különböző elektronikus forrásokban található. Amellett, hogy csatolások működnek az EBSCOhost adatbázisokban elérhető teljes szöveghez, a használók kapcsolódhatnak saját könyvtáruk elektronikus folyóirat-gyűjteményéhez is, amennyiben az az EBSCOhost Electronic Journals Service szolgáltatása vagy a CrossRef program keretében együttműködő kiadók révén áll rendelkezésre. Az EBSCO *SmartLinks* a teljes szövegre utaló csatolásokat dinamikusan beilleszti az EBSCOhost találati jegyzékeinek bibliográfiai rekordjaiba. A *SmartLinks* különböző technikák segítségével hitelesíti a csatolásokat, és biztosítja, hogy csak azoknak a teljes szövegű adatbázisoknak és e-folyóiratoknak az esetében jelenjenek meg, amelyekre az illető könyvtár előfizet” [6, p. 46].

Az EBSCO *SmartLinks* az EBSCOhost előfizetői számára rendelkezésre álló kapcsolódási lehetőségeknek egy lényeges részét testesíti meg. E funkción (és a korábban ismertetett kereshető hivatkozásokon) kívül említést érdemel még az EBSCO adatbázisok csatolásokkal kapcsolatos másik fontos funkciója, a *CustomLinks* is. A *CustomLinks* révén az egyetemek kapcsolódhatnak az online katalógusokhoz, illetve azokból elindulva a kiadók webhelyeihez, könyvtárközi kölcsönzési és dokumentumszolgáltatási űrlapokhoz és szolgáltatásokhoz, online könyvruházakhoz (ilyen például az *ebscobooks.com*), keresőgépekhez (pl. a Google-hoz), és még folytathatnánk.

Néhány forgalmazónál már rendelkezésre áll a csatolásokkal kapcsolatos legújabb, linkszerver-technológia (Link Resolvers néven is ismert). Ezek a csatolási szolgáltatások voltaképpen nem kötődnek az egyes adatbázisokhoz, és arra való, hogy még jobban össze lehessen egymással kapcsolni gyakorlatilag az összes könyvtári forrást. Az EBSCO ilyen jellegű (ún. link resolver) szolgáltatása a *LinkSource*. Technológiáját tekintve a *SmartLinks*-re és a *CustomLinks*-re épül, azokat fejleszti tovább. A könyvtárak különböző platformokon működő forrásokhoz, illetve forrásoktól hozhatnak létre csatolásokat a segítségével. (Megjegyzés: a *LinkSource* térítéses szolgáltatás, ellentétben az EBSCOhost eddig ismertetett csatolási funkcióival.)

EBSCOadmin

Az EBSCOhost-ban speciális csatolásokat hoztak létre az EBSCOadmin használatával, amely az EBSCOhost hatékony, webalapú adminisztrációs modulja. Ezzel a segédlettel a könyvtárvezetők a használók igényeihez igazíthatják a választási lehetőségeket, egyebek mellett a különböző, analitikus szintű csatolások feltüntetését, ahogy azt már említettük. Testre szabható még az alapértelmezett képernyők kiválasztása, a könyvtár nevének, URL-jének, logójának feltüntetése, a saját megjegyzések, a képernyőn való megjelenítés korlátozása és még sok más lehetőség.

Az előfizető intézmények az EBSCOadmin segítségével készíthetik el az adatbázisok, például az ASP és a BSP használatára vonatkozó legkülönbözőbb jelentéseket is. Mivel az EBSCOadmin minden előfizető egyetemenk rendelkezésére áll, automatikusan össze tudja gyűjteni egy adott könyvtári rendszerre vagy konzorciumra nézve az EBSCOhost összesített használati statisztikáját. A használati statisztikából kiderül, hogy milyen gyakran végeznek keresést a használók az egyes címek anyagában vagy az egyes adatbázisokban. A címre, adatbázisra, keresési alkalomra és a csatolások aktív jellegére vonatkozó

adatok kigyűjthetők egy bizonyos időszakra nézve (havonta vagy évente), korlátozhatók egy bizonyos adatmezőre, illetve rendezhetők. A jelentések megtekinthetők vagy elektronikus levélben továbbíthatók HTML, tabulátorral vagy vesszővel elválasztott formában. Az EBSCOadmin a jelentések három féle csoportját tudja szolgáltatni, és e csoportok mindegyikén belül számos további jelentésfajta generálható. A Standard Reports „fűlről” indulva például öt fajta jelentés közül lehet például választani, ahogy az alábbiakban látható. A jelentéseket a képernyőn meg lehet tekinteni, e-mailben le lehet kérni, illetve a havonta vagy évente történő automatikus küldést be lehet állítani. (6. ábra)

Az ASP-hez és a BSP-hez hasonló, nagy ‘super-adatbázisok’ forgalmát és a keresések intenzitását tükröző használati statisztika összegyűjtése a könyvtárak számára nagyszerű segédeszköz lehet a gyűjtemények fejlesztéséhez, annak eldöntéséhez, hogy mely folyóiratokra fizessenek elő. Könnyen meg lehet állapítani, hogy melyek a legnagyobb

használatnak örvendő folyóiratok, és csak évente egyszer kell gondoskodni az egyes elektronikus és nyomtatott folyóiratok előfizetésének megújításáról. Voltaképpen sok egyetemen ezekből a kiadványokból eleve több példányt biztosítanak, és az aggregált teljes szövegű adatbázisok a hozzáférés további, kiegészítő módját jelentik (ezért nem szabad lemondani a nyomtatott folyóiratok előfizetéséről). Mivel azonban egy-egy egyetem (ezeknek az adatbázisoknak köszönhetően) egyéb olyan színvonalas forrásokhoz is hozzáférhet, amelyek eddig nem voltak számára elérhetőek, az e kiadványokra vonatkozó használati statisztika olyan részletekre világíthat rá, amelyek jól jelzik az egyes területeken felmerülő igényeket. A folyóiratok használatának elemzésével a gyűjteménnyel kapcsolatos fontos döntésekre lehet jutni, és ezáltal értékes új információ források áramolhatnak be az egyetemekre.

6. ábra

(A magyar kutatók jelenleg minden időszakban jelentős arányban használják az adatbázist, és a használat tovább bővül.)

Eredeti PDF

Mivel az *Academic Search Premier* és a *Business Source Premier* adatbázisokban a folyóiratcímek jelentős része tudományos jellegű, az egyenletek, ábrák és grafikonok helyes megjelenítése szinte vagy teljesen lehetetlen lenne a PDF formátum használata nélkül. A PDF alapvetően kétféleképpen áll rendelkezésre – ‘eredeti’ (‘natív’, azaz közvetlenül a kiadótól származó) vagy a nyomtatott példányból ‘szkennelt’ formátumban. Az EBSCO adatbázisaiban a PDF formátumú dokumentumok túlnyomó része eredeti PDF-ben van. Ezek a fájlok kristálytisztán jelennek meg, keresni lehet bennük, felnagyíthatóak, és lehetővé teszik az egyes részletek kivágását és beillesztését az Adobe Acrobat Reader funkcióinak felhasználásával. A szerző legjobb tudomása szerint az EBSCO adatbázisaiban több ezerrel több cím anyaga szerepel eredeti PDF formátumú dokumentumként, mint a versenytársak összeállításában, és összességében is jóval több PDF-dokumentumot tartalmaznak.

Tartalmi stabilitás és embargók

Ahogy már említettem, az EBSCO adatbázisai hatalmas mennyiségű folyóiratot kínálnak teljes szöveggel. Ezért nagyon fontos az EBSCO számára, hogy a források fejlesztése és szolgáltatása mellett ne csak megőrizze jogát a teljes szöveg szolgáltatására, hanem folyamatosan bővítse is a gyűjteményben szereplő folyóiratok körét a fontos folyóiratokkal. Másrészt fogalmazva: az aggregált adatbázisokban rendkívüli fontosságú ‘a tartalom stabilitása’. A MacMurray College Henry Pfeiffer könyvtárának igazgatója, Mary Jo Thomas szerint, akit egy, a Johns Hopkins Press-nél megjelenő egyik kiadványban idéznek (*Portal: Libraries and the Academy*), „A könyvtárosok egyik legnagyobb problémája az adatbázis-aggregátorokkal kapcsolatban az, hogy

előfordulhat, hogy az a tartalom, amit ma el lehet érni, a jövő héten már nem áll rendelkezésre” [7, p. 48]. Ezért aztán az EBSCO nagy súlyt helyez arra, hogy minden ügyfelét tájékoztassa, milyen kockázatos egyes folyóiratok előfizetését lemondania miatt, mert ugyanaz a folyóirat egy teljes szövegű adatbázis révén elérhető. Ugyanis ha egy kiadó attól tart, hogy a teljes szövegű adatbázisokban való részvétele miatt lemondják a folyóiratai előfizetését, akár úgy is dönthet, hogy folyóiratait kivonja az aggregált teljes szövegű adatbázisokból, és ennek következtében sajnálatos hiányok keletkeznek a könyvtárakban (t.i. azokban, amelyek lemondták előfizetéseiket a nyomtatott vagy elektronikus folyóiratokra). Az EBSCO-nak eddig nagyrészt sikerült elkerülnie az ilyen zavarokat, amelyek más aggregátorokat sújtottak, és továbbra is igyekszik nyíltan beszélni erről a témáról. Az EBSCO honlapján (www.epnet.com) az szerepel, hogy *„Figyelembe kell venni, hogy az adatbázisok kiegészítik (nem pedig helyettesítik) az alapvető nyomtatott és elektronikus folyóiratok gyűjteményét”* [8]. Az EBSCO-nak meggyőződése, hogy a teljes szövegű adatbázisok legnagyobb értéke abban áll, hogy a könyvtárak számára nagyon sok olyan folyóiratot szolgáltatnak, amelyekhez azok eddig egyáltalán nem férhettek hozzá, továbbá abban, hogy számos visszamenőleges évfolyamot biztosítanak, valamint korszerű indexelést, csatolásokat és hatékony keresési lehetőségeket nyújtanak.

A kiadók többek között oly módon tudnak részt venni a teljes szövegű adatbázisokban, anélkül, hogy aggódniuk kellene az előfizetések elvesztése miatt, hogy – miközben a folyóiratok cikkeinek teljes szövegét szerepeltetik –, egy bizonyos időszakra embargót érvényesítenek a szóban forgó folyóiratokra. A *The Library Quarterly* című folyóirat egyik cikkében, amely szinte csak az embargó témájával foglalkozik, ez olvasható: *„A folyóiratok embargója nélkül az adatbázisokba nem áramlott volna be olyan nagy mennyiségű, eddig nem szereplő, teljes*

szövegű forrás, mint amennyi ma elérhető. Az történt volna, hogy sok, korábban meglévő teljes szövegű forrás szolgáltatását lezárták volna, vagy teljesen eltávolították volna azokat az adatbázisokból.” A cikk arra a tényre utal, hogy az EBSCO nemcsak az embargós, hanem az embargót nem alkalmazó folyóiratok terén is a legnagyobb szolgáltató [9, p. 245, 247].

Fontos figyelembe venni az embargókkal és az aggregátoroknak az adatbázisokból való információszolgáltatásával kapcsolatban, hogy a teljes szöveg és a bibliográfiai információk szolgáltatása között nagy különbség van. Minden aggregátornak jogában áll –anélkül, hogy a kiadótól engedélyt kellene kérnie –, hogy egy bizonyos folyóiratot folyamatosan indexeljen vagy referáljon, de ugyanez nem áll a teljes szöveg szolgáltatására. Épp ellenkezőleg: ahhoz, hogy egy aggregátor valamely cikk vagy folyóirat teljes szövegét egy adatbázisban szerepeltesse, először is engedélyt kell szereznie a jogtulajdonostól. Vegyünk például egy olyan folyóiratot, amelynél az aggregátor a teljes szöveg szolgáltatására jogosult! A jogosultság tartalmazhat, például, egy 12 hónapos embargó-időszakot, de az aggregátornak joga van (az embargó alatt is) a legutóbbi 12 hónapos időszakból a folyóiratok cikkeinek bibliográfiai adatait (index formájában) és tartalmi összefoglalóit (referátumait) szolgáltatni. Ezért aztán, ahogy már korábban említettem, az aggregált adatbázisokban feltétlenül szükségessé vált az a funkció, hogy a bibliográfiai információtól csatolás révén el lehessen eljutni a (könyvtár által előfizetett) e-folyóiratban szereplő cikk teljes szövegéhez. Az egyes folyóiratok esetében fennálló embargó ellenére és az EBSCOhost csatolási lehetőségei jóvoltából az előfizetéssel rendelkező egyetemek hozzá tudnak férni mind a terjedelmes archív-állományhoz, mind a kurrens számok teljes szövegéhez: mégpedig vagy az adatbázison (az ASP-n vagy a BSP-n) keresztül, vagy a csupán a hivatkozást tartalmazó találati eredményből az általuk előfizetett

forrásban található teljes szövegre mutató csatolás révén.

Referátumok és indexelés

Ahogy már említettük, az EBSCOhost adatbázisai – azok is, amelyek Magyarországon hozzáférhetők – szinte minden tárgykörben a teljes szövegű tudományos tartalom legnagyobb, megbízható és színvonalas gyűjteményei, abban a tekintetben is, hogy lefedik a legfontosabb kurrens folyóiratokat és számos retrospektív évfolyamot szolgáltatnak. Az EBSCO jelentős forrásokat mozgósít, és nagy súlyt helyez arra, hogy a végfelhasználók számára ez a tartalom könnyen kezelhető formában álljon rendelkezésre, és hogy az adatbázisok minden rekordja megfelelő részletességű bibliográfiai adatokat közzöljön, ideértve a referátumokat és a különböző indexelemeket is.

Az ASP-ben és a BSP-ben a lektorált folyóiratoknak – köztük Elsevier-folyóiratok százainak – több mint 60%-ánál szerzői referátumok olvashatók, az adatbázisok többi rekordjához az EBSCO referáló teamje készített referátumokat. Más aggregátorokkal szemben az EBSCO nem használ gépi referátumokat, amelyeknél gyakran előfordul, hogy cikk-részleteket közölnek referátumként, és általában véve is kevésbé releváns találatokat adnak. Az EBSCO helyett egy okos szoftverrel segíti a referálók munkáját. Egy korábbi projekthez hasonlóan, amelynek a célja az volt, hogy a kulcsfontosságú folyóiratok visszamenőleges PDF-fájljait kibővítsék, az EBSCO most a legnépszerűbb folyóiratokra koncentrál, és igyekszik továbbfejleszteni, bővíteni a folyóiratcikkek referátumait. Az EBSCO voltaképpen egy nagyszabású retrospektív hatókörű projekt keretében a BSP összes „toplistás” folyóiratát újraindexelteti és újreferáltatja az induló számig visszamenőleg.

Az ASP és a BSP referátumainak tökéletesítése mellett a cég többféleképpen fejlesztette a rekordok indexelését és bibliográfiai adatait. Ma már több száz lektorált folyóiratnál, ahol csak lehetséges, az adatbázis rekordjaiban a szerzők által megadott kulcsszavak szerepelnek, és ahol az adatok rendelkezésre állnak, feltüntetik a szerzők munkahelyét és e-mailcímét. Ezen túlmenően az EBSCO javított az adatbázisok rekordjainak indexelésén is: nemcsak több tárgyszót rendelt egy-egy cikkhez, hanem a kiadványtípus (pl. folyóirat, monográfia, munkanyag stb.) és a dokumentumtípus (pl. cikk, esettanulmány, könyvismertetés stb.) szerinti utólagos indexeléssel is. Az EBSCO nemrégben fejezte be egyedülálló vállalkozását, üzleti tezauszának kifejlesztését és üzembe helyezését. A lexikográfusok és a téma szakértői közreműködésével kifejlesztett tezausz ma már a BSP-n belül elérhető, és az EBSCO szerkesztőségei visszamenőlegesen alkalmazzák a fogalmakat az adatbázis rekordjaiban.

Az elmondottak azt bizonyítják, hogy az EBSCO elkötelezetten törekszik az adatbázisok és a hozzájuk tartozó csatolási szolgáltatások állandó javítására és fejlesztésére, azzal, hogy színvonalas tartalmat kínál és fejleszti szoftvereit. Sikerült nemzetközileg jelentékeny referenzforrásokat létrehozni; jórészt ennek köszönhető, hogy az egyetemi szféra vezető szolgáltatójává tudott válni a teljes szövegű és másodlagos adatbázisok terén. A Magyarországon kínált adatbázisok tartalma és a szolgáltatások, valamint a felhasználóképzés színvonala mind azt jelzi, hogy az EBSCO minden tőle telhetőt megtesz an-

nak érdekében, hogy ügyfelei számára a lehető legjobb forrásokat szolgáltatassa, mind Magyarországon, mind a világ egyéb részein.

Hivatkozások

1. WATSON, Paula D.: E-journals: access and management. In: Library Technology Reports, vol. 39. 2003. no. 2. pp. 44–68.
2. BROOKS, Sam: Integration of information resources and collection development strategy. In: Journal of Academic Librarianship, vol. 27. 2001. no. 4. pp.316–319.
3. BROOKS, Sam: Tudományos folyóiratok és teljes szövegű adatbázisok. In: Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, vol. 49. 2002. no. 9. pp. 364–367.
4. WATSON, Paula D.: Sources for e-journals. In: Library Technology Reports, vol. 39. 2003. no. 2. pp. 6–27.
5. ROGERS, Michael: EBSCO greatly expanding business journal back files. In: Library Journal, vol. 126. 2001. no. 8. p. 29.
6. SHIGO, Kimberly: Users can access 100 million full text links using SmartLinks in EBSCOhost. In: Computers in Libraries, vol. 23. 2003. no. 5. p. 46.
7. DORST, Thomas J.–BROOKS, Sam: Issues facing academic library consortia and perceptions of members of the Illinois Digital Academic Library. In: Portal: Libraries and the Academy, vol. 2. 2002. no. 1. pp. 43–57.
8. Full text databases, print journals and electronic journals; distinctly different products.
<http://www.epnet.com/academic/publishers.asp> (ellenőrizve: 2003. november 18.)
9. BROOKS, Sam: Academic journal embargoes and full text databases. In: The Library Quarterly, vol. 73. 2003. no. 3. pp. 243–260.

ELKÉSZÜLT A BUDAPEST PORTÁL VAKBARÁT FELÜLETE – 2004 januárjában bemutatták a fővárosi önkormányzat honlapjának vakbarát változatát. Többek között jelen volt Demszky Gábor főpolgármester és Szuhaj Mihály a szoftver kifejlesztője, aki a Magyar Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetségének informatikusa.
(KIT-hírlevél. 2004. jan. 15.)

FONTOS KÉZIKÖNYVEK A PROSPERO KÍNÁLATÁBÓL

European Population 1945-2000/European Regions (Bundle)

The Societies of Europe

Flora, Peter; Kraus, Franz; Caramani, Daniele; Marti-Henneberg, Jordi; Rothenbacher, Franz.
The Societies of Europe is a 9-title series of historical data handbooks and accompanying CD-ROM set on the development of Europe from the nineteenth to the twentieth century. The series is a product of the Mannheim Centre for Social Research, a body dedicated to comparative research on Europe and one of the leading social research institutes in the world. It is a collection of datasets giving a clear and systematic study of long-term developments in European society. The data is presented statistically and is clearly comparative. The European Population 1945 - 2000 and The European Regions are the two most recent works in the series.

Mar 2004, Palgrave Macmillan; Hardback

ISBN 1403937117 £ 470.00 ≈ 178.600 Ft+áfa

Ethnopolitical Encyclopaedia of Europe

(Ed) *Cesarani, David*

The *Ethnopolitical Encyclopaedia of Europe* is the first work of its kind that systematically and rigorously examines the politics of ethnicity throughout the continent as a whole. This collection brings together significant secondary literature on the Nazi persecution and mass murder of the Jews. Care has been taken to set the work in a context of historical breadth and depth.

May 2004, Palgrave Macmillan; 656 pp, Hardback

ISBN 0333971248 £ 75.00 ≈ 28.500 Ft+áfa

EU Capital Guide

(Ed) *Cesarani, David*

Listing some 12,500 key Belgian and EU decision-makers, this publication opens the doors to government, professional associations, the media, foreign representations, companies, consultants and law firms, EU and national financial incentives and key EU information and documentation.

2nd ed, Mar 2004, Europa Publications; 615 pp, Hardback

ISBN 185743286X £ 100.00 ≈ 38.000 Ft+áfa

The Handbook of Political Change in Eastern Europe

(Ed) *Aarebrot, Frank H.; Berglund, Sten; Ekman, Joakim*

This volume provides an analysis of the political changes which have occurred in Central and Eastern Europe since the demise of communism. It offers an historical, comparative perspective of the region and focuses on the social consequences of the democratization process.

Jan 2004, Edward Elgar; 655 pp, Hardback

ISBN 1840648546 £ 95.00 ≈ 36.100 Ft+áfa

The Balkans

From Constantinople to Communism

Hupchick, Dennis P.

The tragedies of Bosnia and Kosovo are often explained away as the unchangeable legacy of "centuries-old hatreds". In this detailed and balanced chronicle of the Balkans across 15 centuries, Dennis Hupchick seeks to set a complicated record straight.

Apr 2004, Palgrave Macmillan; 386 pp, Paperback

ISBN 1403964173 £ 13.99 ≈ 5.316 Ft+áfa

Apr 2002; Hardback

ISBN 0312217366 £ 30.00 ≈ 11.400 Ft+áfa

The Holocaust

Critical Concepts in Historical Studies

(Ed) *Cesarani, David*

Drawing on the best research of the past sixty years, this collection brings together the most significant secondary literature on the Nazi persecution and mass murder of the Jews. Care is taken to set the work in a context of historical breadth and depth.

Jan 2004, Routledge; 2680 pp, Hardback

ISBN 0415275091 £ 675.00 ≈ 256.500 Ft+áfa

Handbook of Research on International Entrepreneurship

(Ed) *Dana, Leo Paul*

The Handbook Research on International Entrepreneurship has collected and synthesized the contributions of leading researchers in an effort to define and categorize the unique contributions and state-of-the-art of this emerging field.

Apr 2004, Edward Elgar; 880 pp, Hardback

ISBN 184376069X £ 160.00 Ft ≈ 60.800 +áfa

Handbook of the Sociology of Religion

Dillon, Michele

This handbook showcases current research and thinking in the sociology of religion. The contributors, all active writers and researchers in the area, provide original chapters focusing on select aspects of their own engagement with the field.

Nov 2003, Cambridge University Press; 496 pp, Hardback

ISBN 0521806240 £ 65.00 ≈ 24.700 Ft+áfa

Paperback

ISBN 0521000785 £ 21.99 ≈ 8.356 Ft+áfa

The Linguistics Encyclopedia

Malmkjær, Kirsten

"The Linguistics Encyclopedia" is a practical resource which has been thoroughly revised and updated and offers comprehensive coverage of the major and subsidiary fields of linguistic study. Entries are alphabetically arranged and extensively cross-referenced, and include suggestions for further reading.

2nd ed, Jan 2004, Routledge; 688 pp, Hardback

ISBN 0415222109 £ 25.99 ≈ 9.876 Ft+áfa

Goya

To Every Story There Belongs Another

Hofmann, Werner

Discussions of Goya in have centred on his influence on 19th- and 20th-century painters. Hofmann focuses instead on Goya's profoundly disturbing imagery and demonstrates that his modernity derives from a lifelong investigation of what lies behind the world of appearances and convention.

Nov 2003, Thames and Hudson; 312 pp, Hardback

ISBN 0500093172 £ 45.00 ≈ 17.100 Ft+áfa

The Phaidon Atlas of Contemporary World Architecture

This atlas presents a global survey of the most outstanding contemporary architecture from around the world built between 1998 and 2002. Organized geographically, it illustrates 1000 completed works and includes influential and lesser-known buildings from the developing world.

Feb 2004, Phaidon Press; 544 pp, Hardback

ISBN 0714843121 £ 100.00 ≈ 38.000 Ft+áfa

A hirdetésben közölt forintárak az esetleges kiadói árváltozások és az árfolyamváltozások mértékéig módosulhatnak.

**Ha egyéb külföldi könyvre lenne szüksége, mi azt is beszerezzük!
Bővebb információért hívjon minket vagy keresse fel honlapunkat:**

www.prospeto.hu

Prospero Könyvek Budapest, a vezető szakkönyvimportőr
1066 Budapest, Weiner Leó u. 20.; Tel.: (06-1) 302-8444; Fax: (06-1) 302-8410
E-mail: prospero@prospeto.hu